

הלכות תרומות

יש בכללן שמונה מצוות שנים מצוות עשה, ויש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש תרומה גדולה; (ב) להפריש תרומת מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה, אלא יפריש על הסדר; (ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל אפלו תושב כוהן או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל ערל תרומה; (ז) שלא יאכל כוהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל חללה תרומה, ולא מורס מן הקדשים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות תרומות פרק א

א. התרומות והמעשרות אינן נוהגות מן התורה אלא בארץ ישראל, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ שנער, מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורב ישראל הולכין ושכין שם; וחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב, מפני שהם סביבות ארץ ישראל.

ב. ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא הארצות שפובש אותן מלך ישראל או שופט או נביא מדעת רב ישראל, וזה הוא הנקרא כבוש רבים. אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפלו מן הארץ שנתנה לאברהם אינו נקרא ארץ ישראל, כדי שינהגו בו כל המצוות; ומפני זה חלק יהושוע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים, ואף על פי שלא נכבשה כדי שלא תהיה כבוש יחיד, כשיעלה כל שבט ושבט ויכבש חלקו.

ג. הארצות שכבש דויד חוץ לארץ כנען, כגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב וכיוצא בהן אף על פי שמלך ישראל הוא, ועל פי בית דין הגדול היה עושה אינן כארץ ישראל לכל דבר, ולא כחוצה לארץ לכל דבר כגון בבל ומצרים, אלא יצאו מכלל חוצה לארץ, ולהיותן כארץ ישראל לא הגיעו.

ד. ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל מפני שכבש אותם קדם שיכבש כל ארץ ישראל, אלא נשאר בה משבעה עממים; ואלו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה תחלה, ואחר כך כבש ארצות אחרות היה כבושו כלו כארץ ישראל לכל דבר. והארצות שכבש דויד, הן הנקראין סוריה.

ה. סוריה יש דברים שהיא בהן כארץ ישראל, ויש דברים שהיא בהן כחוצה לארץ. והקונה בה קרקע, כקונה בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ושביעית; והכל בסוריה, מדברי סופרים.

ו. כל שהחזיקו עולי מצרים, ונתקדש קדשה ראשונה כיון שגלו, בטלה קדשתן: שקדשה ראשונה לפי שהיתה מפני הכבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא.

ז. כיון שעלו בני הגולה, והחזיקו במקצת הארץ קדשה קדשה שניה העומדת לעולם, לשעתה ולעתיד לבוא; והניחו אותן המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים, ולא החזיקו בהם

עולי בבל כשהיו, ולא פטרום מן התרומה והמעשרות, כדי שישמכו עליהם עניים בשביעית. ורפנו הקדוש התיר בית שאן, מאותן המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל; והוא נמנה על אשקלון, ופטרה מן המעשרות.

ח. נמצא כל העולם כלו לענין מצוות התלויות בארץ, נחלק לשלוש מחלקות ארץ ישראל, וסוריה, וחוצה לארץ. וארץ ישראל נחלקת לשנים כל שהחזיקו עולי בבל חלק אחד, והנשאר שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד חלק שני. וחוצה לארץ נחלקת לשנים ארץ מצרים ושנער ועמון ומואב, המצוות נוהגות בהם מדברי סופרים ונביאים; ושאר הארצות, אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן.

ט. איזו היא הארץ שהחזיקו עולי מצרים מרקם שהיא במזרח ארץ ישראל, עד הים הגדול; מאשקלון שהיא לדרום ארץ ישראל, עד עכו שהיא בצפון. היה מהלך מעכו לכזיב כל הארץ שעל ימינו, שהוא מזרח הדרך הרי היא בחזקת חוצה לארץ, טמאה משום ארץ העמים, ופטורה מן המעשר ומן השביעית: עד שיודע לך שאותו מקום מארץ ישראל. וכל הארץ שעל שמאלו, שהוא מערב הדרך הרי היא בחזקת ארץ ישראל, וטהורה היא משום ארץ העמים, וחיבת במעשר ובשביעית: עד שיודע לך שאותו המקום חוצה לארץ.

י. וכל ששופע ויורד מטורי סמנום ולפנים, ארץ ישראל; מטורי סמנום ולחוץ, חוצה לארץ. והננסים שבים, רואין אותן כאלו חוט מתוח עליהם מטורי סמנום ועד נחל מצרים מן החוט ולפנים, ארץ ישראל; ומן החוט ולחוץ, חוצה לארץ. וזו היא צורתה:

יא. [מקום הציור]

יב. מהיכן החזיקו עולי בבל, מפזיב ולפנים כנגד המזרח. ומפזיב ולחוץ עד אמנה והיא סמנום, ועד הנחר והוא נחל מצרים לא החזיקו בו; וכזיב עצמה, לא החזיקו בה.

יג. איזו היא סוריה מארץ ישראל ולמטה כנגד ארם נהרים וארם צובה, כל יד פרת עד בבל, כגון דמשק ואחלב וחרן ומנבג וכיוצא בהן עד שנער; וצחר, הרי היא פסוריה. אבל עכו חוצה לארץ פאשקלון, והם תחומי ארץ ישראל.

יד. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל לא הפקיעה מן המצוות, אלא הרי היא בקדשתה; לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו, אינה ככבוש יחיד, אלא מפריש תרומות ומעשרות, ומביא בפורים: והכל מן התורה, כאלו לא נמכרה לגוי מעולם. ויש קנין לגוי בסוריה להפקיע מן המעשרות ומן השביעית, כמו שיתבאר.

טו. פרות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתם ביד הגוי ומרחן הגוי, פטורין מכלום: שנאמר "דגנך" (דברים יח, ד), ולא דגן גוי. ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קדם שתגמר מלאכתן וגמרון ישראל, חיבין בכל מן התורה; ומפריש תרומה גדולה ונותנה לפוהן, ותרומת מעשר ומוכרה לפוהן, ומעשר ראשון והרי הוא שלו: מפני שהוא

אומר ללוי במעשר ולכזהן בתרומת מעשר, אני פאתי מכוח
איש שאין אתם יכולין לטל ממנו כלום.

זו. ומפני מה לא יתן תרומת מעשר לכזהן, בתרומה גדולה:
לפי שנאמר בתרומת מעשר "כי-תקחו מאת בני-ישראל"
(במדבר יח, כו) טבל שאתה לוקח מישראל, אתה מפריש ממנו
תרומת מעשר ונותנה לכזהן; אבל טבל שאתה לוקח מן הגוי,
אין אתה נותן לכזהן תרומת מעשר שתפריש ממנו, אלא מוכרה
לכזהן, ולוקח דמיה.

יז. מכר הגוי הפרות שלו לישראל כשהן מחברין לקרקע אם
עד שלא באו לעונת המעשרות, ונגמרו ביד ישראל חיבין בכל,
ונותן התרומות והמעשרות לבעלים; ואם מכרן אחר שבאו
לעונת המעשרות מפריש תרומת מעשר ומעשר, ונותן מהן
לבעלים לפי חשבון.

יח. פיצד: לקח תבואה זרועה מן הגוי אחר שהביאה שלישי,
ונגמרה ביד ישראל מפריש תרומות ומעשרות כמו שבארנו,
ונותן שני שלישי המעשר ללוי, ושני שלישי תרומת מעשר
לכזהן; ומוכר לו השלישי.

יט. ישראל שמכר פרותיו לגוי קדם שיבואו לעונת המעשרות,
וגמרן הגוי פטורין מן התרומה ומן המעשרות; ואם אחר שבאו
לעונת המעשרות אף על פי שגמרן הגוי, חיבין בכל מדבריהם.
וכן גוי שגמר פרות ישראל הואיל ודגונן ביד גוי, אינן חיבין
בתרומה ומעשרות אלא מדבריהן.

כ. מכר הגוי לישראל פרות מחברין אחר שבאו לעונת
המעשרות, ומרחן הגוי ברשות ישראל אינן חיבין בתרומה
ומעשרות: הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות הגוי, ומרחן
הגוי אף על פי שהן ברשות ישראל.

כא. הקונה שדה בסוריה חייב בתרומות ומעשרות מדבריהם,
כמו שיתחייב מן התורה הקונה בירושלים, כמו שבארנו.

כב. אבל הקונה פרות מן הגויים בסוריה, בין תלושין בין
מחברים, אפלו קדם שבאו לעונת המעשרות אף על פי שמרחן
ישראל הואיל ואינן מקרקע שלו, פטורין.

כג. קנה קרקע מן הגוי בסוריה, ופרות מחברין אם הגיעו
לעונת המעשרות ביד הגוי, פטורין; ואם עדין לא הגיעו לעונת
המעשרות, הואיל וקנה אותם עם הקרקע, חייב לעשר.

כד. ישראל שהיה אריס לגוי בסוריה, פרותיו פטורין מן
המעשרות לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום, ויש לגוי קנין
בסוריה להפקיע מן המעשרות כמו שבארנו; וכן החוכר
והמקבל והשוכר שדה מן הגוי בסוריה, פטור מן התרומות
ומן המעשרות.

כה. ישראל שלקח בסוריה שדה מן הגוי עד שלא הביאה
שליש, וחזר ומכרה לגוי מאחר שהביאה שלישי אם חזר
ישראל ולקחה פעם שניה הרי זה חייב בתרומות ומעשרות,
שהרי נתחייבה ביד ישראל.

כו. ישראל שהיה לו קרקע בסוריה, והוריד לה אריס, ושלה

לו האַרִיס פֿרוֹת הָרִי אֵלּוּ פֿטוּרִים: שְׁאֲנִי אֹמֵר מִן הַשּׁוּק לָקַח וְהוּא, שִׁיחֶיהָ אוֹתוֹ הַמִּין מְצוּי בַשּׁוּק.

כו. שְׁתַּפּוֹת הַגּוֹי, חֵיבֶת בְּתֵרוֹמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת. כִּיצַד: יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁלָקְחוּ שָׂדֶה בְּשִׁתְּפוֹת אֶפְלוּ חֲלָקוֹ הַשָּׂדֶה בְּקִמָּתָהּ, וְאִין צָרִיךְ לֹמַר אִם חֲלָקוֹ גְּדִישׁ הָרִי טָבֵל וְחֲלִין מְעַרְבִין בְּכָל קָלַח וְקָלַח מִחֲלָקוֹ שֶׁלְגוֹי, אִף עַל פִּי שְׁמֵרְחֵן הַגּוֹי; וְחִיּוּבָם מְדַבְּרִיהֶם, כִּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ.

כח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהַמַּעֲשָׂרוֹת שֶׁלְתוֹרָה, וּבְשִׁלְתוֹרָה אִין בְּרִירָה; אָבֵל אִם לָקְחוּ שָׂדֶה בְּסוּרִיָּה הוֹאִיל וְהַמַּעֲשָׂרוֹת שֵׁם מְדַבְּרִיהֶם אֶפְלוּ חֲלָקוֹ הַגְּדִישׁ, חֲלָקוֹ שֶׁלְגוֹי פֿטוּר מִכָּלּוּם.

כט. פֿרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁיּוּצָאוּ לְחוּצָה לְאֶרֶץ, פֿטוּרִין מִן הַחֲלָה וּמִן הַתֵּרוֹמוֹת וּמִן הַמַּעֲשָׂרוֹת: שְׁנֵאמָר "אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֲתֶכֶם, שְׂמָה" (במדבר טו, יח) "שְׂמָה" אַתֶּם חֵיבִין, וּבְחוּצָה לָהּ פֿטוּרִין. וְאִם יֵצְאוּ לְסוּרִיָּה, חֵיבִין מְדַבְּרִיהֶם.

ל. וְכֵן פֿרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ שְׁנִכְנָסוּ לְאֶרֶץ, חֵיבִין בַּחֲלָה: שְׁנֵאמָר "שְׂמָה" (במדבר טו, יח) "שְׂמָה" אַתֶּם חֵיבִין, בֵּין בְּפִרוֹת הָאֶרֶץ בֵּין בְּפִרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ. וְאִם נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר בְּיַד יִשְׂרָאֵל אַחֵר שְׁנִכְנָסוּ לְאֶרֶץ, חֵיבִין בְּמַעֲשָׂרוֹת מְדַבְּרִיהֶם. עֶפֶר חוּצָה לְאֶרֶץ שָׁבָא בְּסַפִּינָה לְאֶרֶץ בְּזִמָּן שֶׁהַסַּפִּינָה גּוֹשֶׁשֶׁת בְּאַרְץ הָרִי הַצּוֹמֵחַ בּוֹ חֵיב בְּתֵרוֹמָה וּמַעֲשָׂרוֹת וּשְׁבִיעִית, כְּצוּמָח בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל עֲצָמָה.

לא. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאַרְץ וְנוֹטָה לְחוּצָה לְאֶרֶץ, אוֹ עוֹמֵד בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְנוֹטָה לְאֶרֶץ הַכָּל הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֵינֶקֶר; הֵיוּ מִקְצֵת שְׂרָשָׁיו בְּאַרְץ, וּמִקְצֵת שְׂרָשָׁיו בְּחוּצָה לְאֶרֶץ אֶפְלוּ הֵיחָ צָחִית סֵלַע מִבְּדִיל בִּינִיָּה, הָרִי טָבֵל וְחֲלִין מְעַרְבִין זֶה בָּזֶה.

לב. עֲצִיץ נִקּוֹב שֶׁהִיָּה בּוֹ זֶרַע שְׁלֵא הַשְּׂרִישׁ, וְהִיָּה נִקְבּוֹ בְּאַרְץ וְנוֹפּוֹ חוּצָה לְאֶרֶץ הוֹלְכִים אַחֵר הַנוֹף.

לג. הַתֵּרוֹמָה בְּזִמָּן הַזֶּה, וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי בָבֶל, וְאֶפְלוּ בִימֵי עֲזָרָא אֵינָה מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא מְדַבְּרִיהֶם: שְׁאִין לֶךְ תֵּרוֹמָה שֶׁלְתוֹרָה אֲלֵא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּבְזִמָּן שִׁיחֶיו כָּל יִשְׂרָאֵל שֵׁם, שְׁנֵאמָר "כִּי תִבְאוּ" (ויקרא כה, ב), בִּיאַת כָּלְכֶם כְּשֶׁהָיוּ בִּירְשָׁה רִאשׁוֹנָה וְכִמוֹ שֶׁהֵן עֲתִידִין לַחֲזֹר בִּירְשָׁה שְׁלִישִׁית; לֹא כְּשֶׁהָיוּ בִּירְשָׁה שְׁנִיָּה שֶׁהִיָּתָה בִימֵי עֲזָרָא, שֶׁהִיָּתָה בִּיאַת מִקְצֵתָן וּלְפִיכָךְ לֹא חֵיבָה אוֹתָן מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן יֵרָאֶה לִּי שֶׁהוּא הַדִּין בְּמַעֲשָׂרוֹת, שְׁאִין חֵיבִין בָּהֵן בְּזִמָּן הַזֶּה אֲלֵא מְדַבְּרִיהֶם כְּתֵרוֹמָה.